

УДК 347.4

DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.2.4>**Петро ГУЙВАН**

кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, докторант Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України, вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, Україна, 01001

ORCID: 0000-0003-3058-4767

Petro GUYVAN

PhD in Law, Honored Lawyer of Ukraine, Doctoral Student of the Institute of State and Law named after V. M. Koretskyi of the National Academy of Sciences of Ukraine, Trokhsviatytelska str., 4, Kyiv, Ukraine, 01001

ORCID: 0000-0003-3058-4767

**ТЕМПОРАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА
НА ПОЗОВ****TEMPORAL CHARACTERISTICS OF THE PROPERTY RIGHT
TO SUIT**

Ця стаття присвячена дослідженню актуального наукового питання про часові межі реалізації суб'єктивного права особи на судовий захист свого порушеного цивільного права. Автор передусім виходить з загального правила, що секундарне право – позовне домагання призначене для того, аби в межах охоронного правовідношення отримати захист. Такий захист надається за рахунок виконання вимоги уповноваженої особи у примусовому порядку. Для реалізації матеріального права на позов (домагання) встановлюється обмежений відрізок часу – позовна давність. Проте у правовій науці досі тривають суперечки з приводу визначення цього інституту, його призначення та предмету. В роботі піддані критиці окремі положення, що тиражуються у публіцистиці. Вказується на певну розмитість і не конкретність більшості формулювань, що потребує додаткового тлумачення. Підкреслюється, що задавнюватися можуть виключно права вимоги, які входять до складу охоронних правовідносин, лише такі вимоги можуть погашатися протягом позовної давності. Наголошується, що наведені у чинному Цивільному кодексі України формулювання давності не відповідають фактичному стану речей. Тож, шляхом детального аналізу сутності предмета та розмежування понять права на позов у матеріальному та процесуальному сенсі виявляється реальний зміст коментованого правового явища. У праці послідовно доводиться, що предметом позовної давності аж ніяк не може бути право на звернення до суду, оскільки воно є процесуальним повноваженням особи. Це повноваження не тільки не підлягає задавнюванню, воно взагалі не залежить від наявності у особи матеріального права та його порушення. Давнісний строк також не є періодом для захисту порушеного матеріального права. Зроблено висновок: позовна давність це проміжок часу, протягом якого особа має можливість отримати такий захист, пред'явивши позов до суду. Вона є часом, протягом якого особа, за умови вчинення нею односторонньої активної дії – пред'явлення позову, набуває можливості судового захисту порушеного суб'єктивного права. Відтак, предметом позовної давності є право особи на отримання судового захисту свого порушеного права. Таке право ще зветься матеріальним правом на позов або домаганням, отже саме домагання є тим юридично значимим явищем, строк існування якого обмежується позовною давністю.

Ключові слова: позовна давність, домагання, давнісний строк, захист.

This article is devoted to the research of the actual scientific question about the time limits of the realization of the subjective right of a person to judicial protection of his violated civil right. First of all, the author starts from the general rule that the secondary right – legal harassment is intended to obtain protection within the scope of the protective legal relationship. Such protection is provided at the expense of fulfilling the requirement of an authorized person in a compulsory manner. A limited period of time is established for the realization of the material right to a claim (harassment) – the statute of limitations. However, there are still disputes in legal science about the definition of this institution, its purpose and subject. The work criticizes certain provisions reproduced in journalism. A certain vagueness and non-specificity of the majority of wordings is indicated, which requires additional interpretation. It is emphasized that only claims that are part of protective legal relations can become statute-barred, only such claims can be extinguished during the statute of limitations. It is emphasized that the statutes of limitations given in the current Civil Code of Ukraine do not correspond to the actual state of affairs. Therefore, by means of a detailed analysis of the essence of the subject and delineation of the concepts of the right to sue in the material and procedural sense, the real content of the commented legal phenomenon is revealed. The work consistently proves that the subject of the statute of limitations cannot be the right to appeal to the court, since it is a procedural authority of a person. Not only is this authority not subject to statute of limitations, it does not depend on the

person having a material right and its violation. The statute of limitations is also not a period for protecting the violated material right. It was concluded: the statute of limitations is the period of time during which a person has the opportunity to obtain such protection by filing a lawsuit in court. It is the time during which a person, on the condition that he commits a unilateral active action – filing a lawsuit, acquires the possibility of judicial protection of the violated subjective right. Therefore, the subject of the statute of limitations is the right of a person to receive judicial protection of his violated right. Such a right is also called a substantive right to a lawsuit or harassment, so harassment itself is a legally significant phenomenon, the term of which is limited by the statute of limitations.

Key words: statute of limitations, harassment, statute of limitations, protection.

Постановка проблеми. У момент порушення суб'єктивного цивільного права у повноважної особи виникає охоронне суб'єктивне матеріальне право. Його сутністю є вимога до порушника про відновлення порушеного правового положення за допомогою визначених законодавством конкретних способів юридичного захисту [1, с. 47–48]. В рамках охоронного права відношення особа реалізує своє право на захист, обираючи один із способів, встановлених законом. Зміст суб'єктивного цивільного права в правоохоронному правовідношенні полягає у вимозі до зобов'язаної особи вчинити певні дії: відшкодувати шкоду, визнати право, відновити становище, яке існувало до порушення тощо [2, с. 207]. Одним із механізмів реалізації цих способів захисту є судовий, який у доктрині прийнято вважати найбільш ефективним та дієвим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі питанням часового обмеження можливості реалізації позовного домагання присвячені праці таких вчених, як О. Йоффе, В. Луць, К. Cosack, Є. Крашенінніков, В. Романюк, Б. Карнаух, та інші. В той же час, багато аспектів з розглядуваної проблематики залишаються спірними та недостатньо дослідженими. Зокрема, не вивченими є окремі питання про темпоральне регулювання права на звернення до суду у тих спорах, які не носять рафінованого цивільного характеру, у них домінує адміністративний аспект. Тож, важливим вбачається аналіз впливу приватного інтересу на етапі його реалізації через пред'явлення позовного домагання і задіяння державного юрисдикційного органу на встановлення часових вимірів даних відносин. **Відтак метою даної наукової статті** є правовий аналіз категорії «позовна давність» в частині темпоральних меж реалізації зацікавленості особи у належному та справедливому судовому вердикті.

Виклад основного матеріалу. Можемо відзначити, що позовні права, які витікають із охоронних відносин, спрямовані на охорону регулятивних цивільних прав та інтересів [3, с. 6–8; 4, с. 23–24]. Для задіяння цього механізму уповноваженій за охоронним правовідношенням особі надається секундарне право – позовне домагання, реалізувавши яке,

досягається необхідний результат: вимога може бути здійснена у примусовому порядку. Для реалізації матеріального права на позов (домагання) встановлюється обмежений відрізок часу – позовна давність. Як зазначає ЄСПЛ, строки позовної давності «служать декільком важливим цілям, зокрема вони забезпечують правову визначеність і остаточність, захищають потенційних відповідачів від за давних вимог, яким було б важко протистояти, і запобігають несправедливості, що могла б виникати, якби суди мусили ухвалювати рішення стосовно подій, які мали місце в далекому минулому, і на підставі доказів, які вже могли б стати ненадійними й неповними з плином часу» [5, § 51].

Формування інституту позовної давності бере свій початок із права Стародавнього Риму. Можна зробити висновок, що в українському цивільному законодавстві генеза поняття «позовна давність» почалася з Руської Правди, де були відсутні тлумачення цієї правової категорії [6, с. 97]. Як і будь-який строк, позовна давність визначає початок і кінець певного явища, що має матеріальне існування у просторі. Оскільки давність виступає як юридична категорія, то і вказане явище мусить мати конкретний правовий зміст. Іншими словами, необхідно чітко визначитися, що ж є предметом позовної давності. В науці були висловлені певні думки стосовно формулювання предмету, існування котрого відбувається протягом проміжку часу, прийнятого називати позовною давністю. Треба вказати на досить-таки велику строкатість цих думок. Зокрема, вказувалося, що позовна давність поширюється на цивільні правовідносини, вона погашає можливість примусового здійснення порушеного цивільного права за допомогою цивільного позову [7, с. 73], її предметом визнається примусовий захист права шляхом пред'явлення позову до суду [8, с. 123] тощо. ЄСПЛ визначає позовну давність як правовий регулятор, покликаний забезпечити передбачене законом право порушника не наражатися на переслідування суду після закінчення певного строку після вчинення правопорушення, чим досягти суспільного інтересу стосовно визначеності правовідносин [9, п. 570].

У літературі також вказується, що позовна давність є тим інститутом цивільного права, дія якого відноситься не до всіх суб'єктивних прав, а лише до тих із них, котрі є правами вимоги. Зустрічаються й інші формулювання юридичного призначення давнісного строку, наприклад, ті, що фактор часу – позовна давність є важливим лише при судовому розгляді спору, якщо ж зобов'язання виконуються добровільно, відпадає головна причина, в силу якої часу надається юридичне значення [10, с. 267]. Також пропонується розглядати позовну давність як сукупність темпоральних і «діяльних» рис, де перші – знаходять свій прояв у тому, що досліджуване правове явище є певним періодом у часі, а «діяльні» – передбачають, що позовна давність включає подання позову або вчинення (не вчинення) інших дій в межах строку, втрату права на захист (на позов) [11, с. 5].

Мусимо констатувати, що наведені визначення не є повністю коректними і потребують додаткового тлумачення. Зокрема, слід уточнити, що в даному контексті йдеться про права вимоги, які входять до складу тільки охоронних правовідносин, лише такі вимоги можуть задавнюватися протягом позовної давності. Право вимоги, закладене до регулятивного зобов'язального відношення, спрямоване на досягнення нормального розвитку взаємин, тому воно не пов'язане з позовною давністю. Регулятивне суб'єктивне повноваження не охоплюється часом перебігу давнісного строку, початок та закінчення вказаного строку не мають впливу на його існування. Окремо слід відмітити законодавче вирішення даного питання. Стаття 256 ЦКУ визначає позовну давність як строк для звернення до суду з вимогою про захист свого цивільного права чи інтересу. Дещо по-іншому формулює призначення вказаного проміжку часу цивільне законодавство більшості зарубіжних країн. Так наприклад, у ст. 195 ЦК РФ, ст. 196 ЦК Республіки Білорусь¹ вказується, що позовна давність є строком для захисту права за позовом особи, право якої порушене. Ще інше визначення знаходимо у ст. 177 ЦК Республіки Молдова: позовна давність – це період часу, протягом якого може бути задоволена позовна вимога, що виникла з порушення права особи чи охоронюваного законом інтересу².

¹ Гражданский кодекс Республики Беларусь. URL: http://www.pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=hk9800218

² Гражданский кодекс Республики Молдова. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1006061&doc_id2=1006061#sub_id=1000022991_2&sub_id2=1770000&sel_link=1000022991_2

Спробуємо визначитися, наскільки наведені формулювання відповідають фактичному стану речей, і що, зрештою, є дійсним предметом позовної давності. Цілком очевидно, що ним може бути лише таке явище, котре виникає від початку її перебігу і припиняється з її спливом. Український закон встановлює, що особа, право якої порушене, може звернутися до суду з вимогою про його захист у межах конкретного строку – позовної давності. Коментована редакція правової норми свідчить про певне зміщення у основному українському цивільно-правовому акті матеріально-правових та процесуально-правових можливостей захисту порушеного права [12, с. 101]. Разом з тим, цивілістична наука вже досить давно розмежує поняття права на позов у матеріальному та процесуальному сенсі. Право на позов у процесуальному розумінні є законодавчо обумовленою можливістю особи стати учасником судового процесу, який відбувається за заявою даної особи. В більш вузькому розумінні – то право на звернення до суду, по суті це питання про порядок та умови пред'явлення позову.

В нашій цивілістиці багато дослідників приділяли увагу питанню розмежування права на позов у матеріальному та процесуальному розумінні. Як відмічав В.П. Грибанов, право на позов з процесуального боку, що фактично є формою реалізації матеріального права на захист, містить, по-перше, право на звернення до суду про захист порушеного чи оспорюваного права або інтересу, по-друге, можливість використовувати всі передбачені законом процесуальні права при розгляді справи, нарешті, можливість оскаржити у встановленому порядку рішення державного органу [13, с. 113]. Попри певну спірність такого широкого змісту даного явища, все ж безсумнівною виглядає теза, що реалізація матеріально-правових вимог має процесуальний порядок. Саме через позовну форму досягається примусове здійснення охоронного матеріального права. Така реалізація відбувається шляхом задіяння публічно-правового механізму, учасниками якого є правозастосовний орган та сторони судового процесу. Але для того, щоб отримати можливість стати учасником такого публічно-правового відношення не треба доводити наявність матеріального права та фактів його порушення чи оспорювання. Дані факти будуть з'ясовуватися в судовому процесі і, якщо виявиться, що матеріальне право у заявника відсутнє чи воно не порушене, у задоволенні позову буде

відмовлено. Таким чином, нерідко виникають ситуації, коли матеріально-правові вимоги, адресовані відповідачу, не задовольняються, проте вимоги щодо права заявника на процес будуть реалізовані.

Аби підлаштувати коментоване наразі правове визначення ст. 256 ЦКУ до реальності конкретних взаємин, у літературі свого часу була висловлена думка про необхідність допроцесуального з'ясування правового зв'язку особи, яка звертається до суду, з об'єктом правового захисту, наявності суб'єктивного матеріального права у порушеному стані та правового характеру заявлених вимог [14, с. 89–90]. Такий підхід обґрунтувався тим, що при попередньому дослідженні вказаного питання може виявитися, що суб'єктивне право не належить заявнику або воно не порушене відповідачем. Або може з'ясуватися, що закон не передбачає судовий захист заявленої вимоги. Якщо вважати, що позовна давність являє собою час для звернення до суду, то слід погодитися з позицією вказаних дослідників, за якою у разі встановлення після пред'явлення позову відсутності однієї з наведених передумов права на позов, у прийнятті позовної заяви має бути відмовлено.

Однак, подібна концепція не витримала перевірки часом, бо вона часто призводить до правового колапсу. Насправді, обставини стосовно правового зв'язку особи з матеріальним правом, законності її вимог та стану самого права можуть бути з'ясовані лише при розгляді справи по суті. Зокрема, питання про оспорюваність права часто полягає не в поведінці відповідача, а в неможливості його здійснення без судового рішення, і це питання підлягає перевірці юрисдикційним органом при розгляді справи по суті, а не при її порушенні. Тому провадження має порушуватися, а виявлення при розгляді справи вказаних вище обставин тягне відмову у задоволенні позову [15, с. 121–122]. Такий же наслідок настає, коли при розгляді спору було встановлено, що давність (строк чинності домагання) спливла і відсутні поважні причини для її відновлення. Але, попри те, що цей факт встановлений у судовому рішенні, він фіксує вплив давнісного строку на час пред'явлення позову. Відтак, не може визнаватися правильним твердження, що право на захист припиняється з моменту набрання законної сили рішенням суду про відмову у позові зі впливом позовної давності [16, с. 3, 12]. Насправді, право на захист продовжує існувати і після цього, але вже не будучи забезпечене позовною

здатністю [17, с. 24–25]. Припиняється лише право на позов (домагання), але, як сказано вище, суд лише констатує, що воно припинилося після спливу позовної давності, тобто на час пред'явлення позову було відсутнє.

Таким чином, цілком очевидно, що предметом позовної давності аж ніяк не може бути право на звернення до суду, оскільки воно є процесуальним повноваженням особи. Це повноваження не тільки не підлягає задоволенню, воно взагалі не залежить від наявності у особи матеріального права та його порушення. Намагання окремих дослідників представити позовну давність як строк для пред'явлення позову вже давно отримали критичну оцінку у нашій цивілістиці [18, с. 27–28]. Особа може звернутися до суду як до початку, так і після закінчення позовної давності, про це, до речі, прямо йдеться у ч. 2 ст. 267 ЦКУ. Відтак, визначення статті 256 ЦКУ щодо того, яке саме явище правового характеру регулюється давнісним строком, слід визнати невдалим. Та, попри відверто помилкове нормативне формулювання даного питання, правозастосовна практика в Україні напрацювала загалом результативний підхід: саме право на судовий захист, а не на звернення до суду, обмежується позовною давністю. Таку точку зору підтримує більшість дослідників [19, с. 56; 20, с. 45] (разом з тим, коли мова йде про міжнародні нормативні акти, слід погодитися з М.Г.Масевич: іноді зі впливом позовної давності припиняється також і процесуальне право на позов) [21, с. 142].

Здавалося б, більш вдалим є наведені вище теоретичні визначення позовної давності як строку для захисту порушеного права за позовом його носія. Проте і вони можуть бути прийнятними тільки за умови їх додаткового тлумачення. Дійсно, не можна погодитися з буквальним розумінням того, що позовна давність це час, протягом якого особа може розраховувати на захист свого порушеного права судом, а тим більше – строк примусового захисту права [22, с. 80]. Як правильно вказує Є.Я. Мотовиловкер, «без певного роз'яснення отримуємо картину, коли логічним видається, що строк для захисту права за позовом є строком для здійснення судового захисту права, іншими словами – час для прийняття рішення, котрим задовольняється позов. Але твердження про те, що судове задоволення позову і є захистом права за позовом у розумінні легального визначення позовної давності абсурдне, воно повністю викривляє реальне призначення давнісного строку. Позовна давність не може вважатися

строком для захисту за позовом особи. Адже подібне право взагалі не існує впродовж перебігу давнісного строку: воно виникає не від усвідомлення особою факту правопорушення, а від моменту пред'явлення позову, коли позовна давність вже скінчилася у зв'язку з вичерпаністю обмеженого її тривалістю повноваження, і триває протягом усього розгляду судом матеріального спору. Виходить, що теза про позовну давність як про час для захисту права за позовом, то думка про строк для того явища, котре не виникає та не існує впродовж його перебігу і, значить, є думкою про безпредметний строк, тобто неспроможною думкою» [23, с. 23–24].

Через постановлення правозастосовним органом свого рішення відбувається примусова реалізація охоронно-правового повноваження особи, реальний її захист. Час для винесення судом рішення визначається процесуальним законодавством і аж ніяк не може дорівнювати позовній давності [23, с. 23]. Тим більше, що його перебіг за законом обліковується від початку процесу, тоді як позовна давність починається від моменту порушення суб'єктивного права³. Цей період нормативно адресується правозастосовному органу і у літературі дістав назву службового строку [24, с. 57]. Припущення, що захист права починається від часу правопорушення, тобто від початку давнісного перебігу, є таким, що протирічить здоровому глузду, тому думка про позовну давність як час для захисту права за позовом стосується того явища, котре протягом цього часу не виникає і не існує [23, с. 24]. Отже, давнісний строк ніяк не регулює строк судового захисту права, він не опосередковує тривалість здійснення правосуддя.

Утім, нічого страшного, на перший погляд, немає в тому, щоб вважати позовну давність строком захисту права, розтлумачивши при цьому, що під терміном «судовий захист права» йдеться лише про набуття такої можливості. Саме цим шляхом пішли російський законодавець та окремі дослідники даного питання [25, с. 63]. Але насправді, проблема тут більш серйозна, ніж просте тлумачення правових визначень. В літературі прийнято отожднювати поняття «строк захисту порушеного права» та «строк здійснення охоронно-правового повноваження» [18, с. 35–36]. Та це не зовсім коректний підхід. Адже, хоча захист порушеного регулятивного права і є метою, яка досягається в результаті реалізації охо-

ронної вимоги, але у даному разі відповідно тотожними виявляються і поняття «позовна давність» та «строк здійснення охоронно-правового повноваження». А це вже аж ніяк не відповідає дійсності.

Таким чином, приходимо до **висновку** про неадекватність реальним охоронним матеріальним взаємодіям вказаного правового підходу, згідно з яким захист суб'єктивного права, тобто розгляд справи та винесення рішення правозастосовним органом, відбувається протягом перебігу позовної давності. Як бачимо, давність не охоплює ні часу для звернення до суду за судовим захистом, ані часу здійснення юрисдикційним органом такого захисту. Що ж тоді вона регулює? Відповідь на вказане питання лише одна. Давнісний строк є не періодом для захисту порушеного матеріального права, а проміжком часу, протягом якого особа має можливість отримати такий захист, пред'явивши позов до суду. **Власне тривалість повноваження на реалізацію такої можливості і визначає позовна давність. Тож, насправді, позовна давність є часом, протягом якого особа, за умови вчинення нею односторонньої активної дії – пред'явлення позову, набуває можливості судового захисту порушеного суб'єктивного права. Відтак, предметом позовної давності є право особи на отримання судового захисту свого порушеного права. Таке право ще зветься матеріальним правом на позов або домаганням, отже саме домагання є тим юридично значимим явищем, строк існування якого обмежується позовною давністю.**

Саме в такому сенсі слід розуміти формулювання давності як строку для захисту права, де поняття тривалості судового захисту визначається як строк існування **можливості його отримання при зверненні з позовом протягом цього часу**, а не як час для здійснення правосуддя чи строк для звернення до юрисдикційного органу. Вказана можливість отримати судовий захист і є правом на захист за позовом правоволодільця в сенсі коментованої доктрини. І саме вона (можливість судового захисту свого порушеного права) припиняється із впливом позовної давності, в чому, до речі, дослідники проблеми майже одностайні [26, с. 12; 27, с. 9]. Позовна давність є часовою межею одного із елементів права на захист. Нею погашається право на звернення з вимогою про прийняття рішення про захист.

³ Початки процесу і позовної давності теоретично можуть співпадати, але на практиці пред'явлення позову відразу після правопорушення трапляється не часто.

Література:

1. Ус М. В. Охрана и защита субъективных гражданских прав, юридическая природа права на защиту. Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов : моногр. / И. В. Спасибо-Фатеева, М. Н. Сибилев, В. Л. Яроцкий и др. ; ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Х. : Право, 2014. 672 с.
2. Мігашук Ю. Право на захист як елемент охоронного правовідношення. *Матеріали XV регіональної науково-практичної конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні»*, 4–5 лютого 2009 р. м. Львів С. 207–208.
3. Крашенинников Е. А. Право на иск. Проблемы совершенствования законодательства о защите субъективных гражданских прав. 1988. С. 5–15.
4. П'янова Я. В. Судовий захист майнових цивільних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Х., 2009. 224 с.
5. Рішення ЄСПЛ від 22 жовтня 1996 року у справі «Стаббінгс та інші проти Сполученого Королівства» (Stubbings and Others v. The United Kingdom), заява №. 22083/93, § 51, URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58079>
6. Бреус Б. В. Генеза інституту позовної давності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 95–97.
7. Петренко К. Р. Особливості застосування інституту позовної давності під час розгляду цивільних справ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2017. № 27. С. 73–76.
8. Єфімов О. М. Subjects of statute of limitations. (Суб'єкти позовної давності). *VISEGRAD JOURNAL on human rights*. 2020. № 5. С. 122–128.
9. Рішення ЄСПЛ від 20 вересня 2011 року у справі «Нафтова компанія Юкос проти Російської Федерації», заява № 14902/04/ URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=d oc&base=ARB002&n=259971#016010938925838603>
10. Иоффе О. С. Советское гражданское право (курс лекций). Общая часть. Право собственности. Общее учение об обязательствах. Л. : ЛГУ, 1958. 512 с.
11. Шовкова О. В. Позовна давність як різновид цивільно-правових строків : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2008. 19 с.
12. Короленко В. Деякі шляхи оптимізації регулювання строків звернення до суду за вирішенням індивідуальних трудових спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 10. С. 99–102.
13. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. 2000. 411 с.
14. Пушкар Е. Г. Конституционное право на судебную защиту. Львов : Вища школа, 1982. 215 с.
15. Гуйван П. Д. Закінчення перебігу та припинення позовної давності. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 121–125.
16. Цікало В. І. Давність у цивільних правовідносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2004. 19 с.
17. Карнаух Б. П. Позовна давність у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С. 24–36.
18. Крашенинников Е. А. Понятие и предмет исковой давности. 1997. 86 с.
19. Cosack K. Lehrbuch des deutschen burgerlichen Rechts auf der Grundlage des Bürgerlichen Gesetzbuchs für das Deutsche Reich . 5 Aufl Jena , 1898 – XXVI, . Bd. 1. 615 s.
20. Medicus D. Allgemeiner Teil des BGB : ein Lehrbuch. 3 Aufl. Heidelberg, 1988. 720 s.
21. Масевич М. Г. Исковая давность. *Хозяйство и право*. 1993. № 9. С. 133–144.
22. Буряк О. В. Загальна характеристика поняття «позовна давність» та його роль у вирішенні правових спорів. *Вісник господарського судочинства*. 2005. № 2. С. 79–85.
23. Мотовиловкер Е. Я. Право на защиту по иску как предмет исковой давности. Проблемы защиты субъективных гражданских прав. 1998. С. 22–33.
24. Рожнов О. В. Деякі питання регламентації строків у цивільному судочинстві. *Проблеми законності*. 2004. Вип. 67. С. 55–61.
25. Толстой Ю. К. Исковая давность. *Правоведение*. 1992. № 4. С. 63–69.
26. Романюк В. А. Позовна давність у цивільному праві : автореф. ... дис. канд. юрид. наук. Хмельницький, 2018. 23 с.
27. Шатковський Я. М. Проблемні питання щодо застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів. *Юридична наука*. 2014. № 12. С. 7–16.

References:

1. Us M. V. (2014). Okhrana y zashchyta sub'yektyvnykh hrazhdanskykh prav, yurydycheskaia pryroda prava na zashchytu [Protection and protection of subjective civil rights, legal nature of the right to protection]. Kharkovskaia tsyvylystycheskaia shkola: zashchyta sub'yektyvnykh hrazhdanskykh prav y ynteresov: monohr. Kharkiv : Pravo, [in Ukrainian].
2. Mihashchuk Yu. (2009). Pravo na zakhyst yak element okhoronnoho pravovidnoshennia [The right to protection as an element of the protective legal relationship.]. *Materialy XV rehionalnoi naukovy-praktychnoi*

konferentsii «Problemy derzhavotvorennia i zakhystu prav liudyny v Ukraini» Materials of the XV regional scientific and practical conference "Problems of state formation and protection of human rights in Ukraine", 4–5 liutoho 2009 r. m. Lviv. [In Ukrainian]

3. Krashenyunnykov E. A. (1988). Pravo na isk [The right to sue]. *Problems of perfection of legislation on the protection of subjective civil rights – Problemy sovershenstvovanyia zakonodatelstva o zashchyte sub'ektyvnykh hrazhdanskykh prav.* 5–15.

4. Pianova Ya. V. (2009). Sudovyi zakhyst mainovykh tsyvilnykh prav [Judicial protection of property civil rights] : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Kharkiv. [in Ukrainian].

5. Decision of the ECtHR dated October 22, 1996 in the case "Stubbings and Others v. The United Kingdom", application no. 22083/93, URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58079> [In English].

6. Breus B. V. (2019). Heneza instytutu pozovnoi davnosti [The genesis of the statute of limitations]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. Legal scientific electronic journal*, 6, 95–97. [in Ukrainian].

7. Petrenko K. R. (2017). Osoblyvosti zastosuvannya instytutu pozovnoi davnosti pid chas rozghliadu tsyvilnykh sprav [Peculiarities of the application of the statute of limitations during the consideration of civil cases]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya Yurysprudentsiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Jurisprudence series*, 27, 73–76 [in Ukrainian].

8. Yefimov O. M. (2020). Subjects of statute of limitations. (Subiekty pozovnoi davnosti). *VISEGRAD JOURNAL on human rights*, 5, 122–128 [in Ukrainian].

9. Decision of the ECtHR dated September 20, 2011 in the case "Yukos Oil Company v. Russian Federation", application No. 14902/04/ URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=d oc&base =ARB0 02&n=259971#016010938925838603> [In English].

10. Yoffe O. S. (1958). Sovetskoe hrazhdanskoe pravo (kurs lektsyi). Obshchaia chast. Pravo sobstvennosti. Obshchee uchenye ob obiazatelstvakh [Soviet civil law (course of lectures). General part. Property right. General doctrine of obligations].

11. Shovkova O. V. (2008). Pozovna davnist yak riznovyd tsyvilno-pravovykh strokiv [Limitation of action as a type of civil law terms]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Kharkiv, [in Ukrainian].

12. Korolenko V. (2010). Deiaki shliakhy optymizatsii rehuliuвання strokiv zvernennia do sudu za vyrishenniam individualnykh trudovykh sporiv [Some ways of optimizing the regulation of the terms of appeal to the court for the resolution of individual labor disputes]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo. Entrepreneurship, economy and law*, 10, 99–102. [in Ukrainian].

13. Hrybanov V. P. (2000). Osushchestvlenye i zashchyta grazhdanskykh prav [Implementation and protection of civil rights].

14. Pushkar E. H. (1982). Konstitutsionnoe pravo na sudebnuy zashist [Constitutional right to judicial protection]. Lvov : Vyshcha shkola.

15. Guyvan P. D. (2019). Zakinchennia perebihu ta pryypynennia pozovnoi davnosti [Expiration and termination of the statute of limitations]. *Journal of the Kyiv University of Law. Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 1, 121–125 [in Ukrainian].

16. Tsikalo V. I. (2004). Davnist u tsyvilnykh pravovidnosynakh [Limitation in civil legal relations]. Avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Lviv [in Ukrainian].

17. Karnaukh B.P. (2016). Pozovna davnist u praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Limitation of action in the practice of the European Court of Human Rights]. *Problemy zakonnosti. Problems of legality*, 134, 24–36 [in Ukrainian].

18. Krashennikov E. A. (1997). Poniatie i predmet iskovoy davnosti [Concept and subject of statute of limitations].

19. Cosack K. (1898). Lehrbuch des deutschen burgerlichen Rechts auf der Grundlage des Bürgerlichen Gesetzbuchs für das Deutsche Reich. 5 Aufl. Jena, XXVI. Bd. 1 [In German]

20. Medicus D. (1988). Allgemeiner Teil des BGB: ein Lehrbuch. 3 Aufl. Heidelberg [In German]

21. Masevych M.H. (1993). Iskovaya davnost [Limitation of claim]. *Khoziaistvo i pravo. Economy and law*, 9, 133–144.

22. Buriak O.V. (2005). Zahalna kharakterystyka poniattia «pozovna davnist» ta yoho rol u vyrishenni pravovykh sporiv [General characteristics of the concept of "statute of limitations" and its role in the resolution of legal disputes]. *Visnyk hospodarskoho sudochynstva. Herald of economic justice*, 2, 79-85. [in Ukrainian].

23. Motovylovker E.Ia. (1998). Pravo na zashchytu po isku kak predmet iskovoy davnosti [The right to defense in a lawsuit as a subject of statute of limitations]. *Problemy zashchity subektivnykh grazhdanskykh prav. Problems of protection of subjective civil rights.* 22–33.

24. Rozhnov O.V. (2004). Deiaki pytannia rehlementatsii strokiv u tsyvilnomu sudochynstvi [Some issues of regulation of terms in civil proceedings]. *Problemy zakonnosti. Legality issues*, 6, 55–61 [in Ukrainian].

25. Tolstoi Yu.K. (1992). Iskovaya davnost [Limitation of action]. *Pravovedenye. Jurisprudence*, 4, 63–69.

26. Romaniuk V.A. (2018). Pozovna davnist u tsyvilnomu pravi [Limitation of action in civil law] : avtoref. ... dys. kand. yuryd. nauk. Khmelnytskyi [in Ukrainian].

27. Shatkovskiy Ya.M. (2014). Problemni pytannia shchodo zastosuvannya pozovnoi davnosti u vyrishenni hospodarskykh sporiv [Problematic issues regarding the application of the statute of limitations in the resolution of economic disputes]. *Yurydychna nauka. Legal science*, 12, 7–16. [in Ukrainian].